

PANTXOA ETCHEGOIN

Iparraldea, artearen lurraldea

Iparraldea, ttipia izan arren, ez ote da betidanik euskal kulturaren arragoetarik bat izan? Eta krisia aho mihi guzietan aipu delarik, ez ote dugu euskal kulturak eskaintzen dituen memento ederrez baliatu behar, lehenik plazer hartzeko, gehiago elkar ezagutzeko, gauzen partekatzeko, partaidetza hitzari indar berri baten emateko? Aurten ere urte aberatsa izan da alor frankotan, eta euskal kultura bizi-bizian agertu da, bai Euskal Herriko plazetan, bai kanpoan.

Dena ezin kontatuz eta ohatuz, argitan ezarriko ditut euskal literatura, bertsolaritza, dantza eta gazteei zuzendu *Hogei'ta* ekintza labela.

Bertso eta bertso: Xi-La-Ba txapelketa

Xi-La-Ba, hiru silaba; Ipar Euskal Herriko hiru probintzien adierazgarri: Xiberoa, Lapurdi eta Baxenabarre. Hiruretan baititugu orain bertsolariak, garai batean izan ez ziren bezala. Zuberoa, koblakari handien altzoa izanik (XIX. mendeko Pierre Topet *Etxahun* barkoxtarra bereziki dugu gogoan), luzaz bertsolaririk gabe egon baitzitzaigun... Ager-tzen hasi zaizkigu beraz Zuberoan ere bertsolariak, bertan sortuak edo han bizi direnak.

Preseski, Xi-La-Ba txapelketaren lehen kanporaketa Zuberoan iragan zen, Altzürükün. Gero, Kanbotik, Hendaiatik eta Donibane Garazitik pasaturik, finala, lehen aldikoz, Baionan genuen aurten. Baionako Lauga kiroldegian. Toki egokia, 2.000 jenderen ongi kokatzeko.

Sei bertsolari oholtza ganean: Amets Arzallus, Odei Barroso, Sustrai Colina, Xumai Murua, Maddi Sarasua eta Eneritz Zabaleta. Seiak gazteak. Seiak xut eta lerden, neska zelarik gazteena, doi-doia 16 urte, lehen aldikoz aurkeztu eta finalera hupatu zena. Bertso-gai emalea Joana Itzaina zen, Bertsolarien Lagunak elkarteko burua. Gaiak egokiak ziren eta bertsolariak jakin zuten, beren dohainen arabera, ateraldi onik eskaintzen, publikoari atsegingarri izan zitzaizkionak.

Kartzelako lanarentzat hiru bertso egin behar zituzten gai honekin: «Etorbizuna kartetan irakurtzen duen ikerlearen-gana joan zara. Oraintxe atera zara haren etxetik». Gu ez baikinen kartetan irakurtzen duen baten ikusten izan, ez genuen asmatu Sustrai Kolina ala Odei Barroso pasatuko zen azken txandara, zinez biak elkarren pare baitziren. Puntu erdi bat gehiago ukanik, Odei Barroso joan zen puntaraino, baina Amets Arzallus hendaiarrak lortu zuen, hirugarren aldiz, txapela. Ongi merezia.

Gure eskerrik beroenak har bitza, eta, funtsean, harekin ziren beste bost bertsolariak ere, antolatzaileak eta kanporaketetan parte hartu zuten bertsolariak ahantzi gabe.

Gazteluma: gazteek euskaraz idazteko

Urte oroz Pazko astelehenez Saran antolatzen duten *Euskal Herriko Idazleen Biltzarra* liburu eta disko azokan, beste berrikuntza askoren erdian, aurten *Gazteluma* saileko liburu bat plazaratua izan da.

Gazteluma zer da? Iparraldeko Elkar argitaletxeko eta Euskal kultur erakundeko ordezkariak oharturik gazteek ez zutela euskarazko libururik idazten, erabaki zuten arazo kezagarri horren konpontzeko aterabide baten aurkitzea. Baina zein? Sari bat ote? EKEren proposamena izan zen: burtsa (beka) baten sortzea.

EKE, Elkar megadenda eta Elkarlanean Fundazioa adostu ziren eta 2000. urtean *Gazteluma* deialdia zabaldu zuten.

Burtsari esker, lehiaketa irabazten duen 40 urtez petiko idazleak hiru laguntza mota erdiesten ditu: 3.000 euroko diru laguntzaren promesa, urte bateko epea liburuaren idazteko, epaimahaiko hiru idazleen aholkuekz baliatzeko eskubi-dearekin, eta, azkenik, liburuaren argitalpena.

Gazteluma beka azkenik eskuratu duena Peio Jorajuria azkaindarra dugu, *Otalazt* izenorde pean *Jaun Martin* eleberriarren idazlea. Haren aitzinekoak izan zirelarik: Eneko Bidegain, Ramuntxo Etxeberri, Nora Arbelbide eta Beatrice Urruspil. Eta berri ona: 2014an agertuko den liburuaren idazle gaztea ere jadanik hautatua izana dela!

Dantzaren sugarra

Iparraldean, hainbat ekitaldi iragan dira aurten ohiko euskal dantzaren edota dantza garaikidearen inguruan. Ezin daitezke denak aipa artikulatu honetan, baina hiru ekimen ezberdin lehenetsi ditut.

Etorkizuna deitu kontzeptua. Euskal dantzaren praktika artistikoarentzat, kontzeptu berri bat asmatua izan da iparraldean, *Etorkizuna* izenekoa.

1950eko hamarkadan sortu zituzten talde «folklorikoek» eta berantago euskal dantzen federakuntzek garaiko problematikentzat erantzun berri eta egokia ekarri zuten.

Egituraketa horri esker, berrogeita hamar bat urtez milaka haur eta gazte formatu ahal izan ziren eta beti dantzan atxiki.

Baina joan den mende bukaeraz geroztik, dantzari heldu gazte anitzek euskal dantza uzten dute, interprete gisa gaitasun gehien duten mementoan. Bistan dena, interes galtze hori gogoz kontrakoa da zenbaitentzat, ikasketentzat edo lanarentzat herritik urrundu behar direlako. Gazteek betebeharroriek gaur atzo baino gehiago dituzte. Baina ez da arrazoi bakarra. Faktore desberdinengatik ahultzen da goi mailako euskal dantzaren praktika: ber «mugimendu koreografikoak» hamaika aldiz errepikatzen dituzte, dantzariak ez

dute norberaren ikaskuntza barnatzen ahal, ez dezakete maiz koreografia berririk landu, ahalbide ekonomikoen arazoa hor da. Dantzari bakoitzak bere taldean parte hartzen segitu arren, esperientzia partekatuak joanago eta garrantzitsuagoak dira ere.

Horretaz oharturik, dantzari eta musikari zenbaitek *Etor-kizuna* deitu kontzeptua sortu dute. Entitate berri horrek helburutzat dauka euskal dantza eta musika desmartxa artistikoan sarraraztea, ingurumen desberdinetatik etorri dantzari, musikari, koreografo, zuzendari eta musikagileei irekiz.

Hots, «laborategi» horrek Euskal Herriko ondare immateriala berpiztuko du, euskal dantza taldeen maila altxatzen lagundu dezakeelako.

Dantzaren mintegi horrek bultzatzen ditu ere sorkuntzak; ondorioz, *Ravel Jauna* deitu ikusgarria ekoiztua izan da 2012ko urrian, eta hiru koreografok parte hartu dute lan horretan: Bittor Corret, Christian Larralde, eta Maider Oiartzabal.

Emaitza itxaropentsua eta bihotz altxagarria izan da, dantzarien ausartzia eta kalitatea ezagun baitziren, halaber, koreografia berrien emateko ahal handia.

Ixtorio Mixtorio: Errege haur ederrik... Haurrak dantzan eta publikoa lorietan: hori izan da *Ixtorio Mixtorio* ikusgarriaren uzta. Eta arraro da ikustea horrelako kalitatezko haur dantza emanaldi bat!

Eraiki, Xinkako eta *Maritzuli*, hiru dantza elkarreterako ehun dantzari, haur eta gaztetxo, elkarretaratu dira handien mundutik laminek erresumetara sartzeko.

Udaberrian eskaini ikusgarri honek harrointzat dauzka haurtzaroa eta euskal mitologia; aberatsa da dantza aldetik, ederra kolorez eta arintasunez. Haurrek asmatua, haurrek dantzatua, ikuskizuna euskal kulturaren arragoan sartzen da, jokoak, inauteriak eta laminek sekretuak hartzen dituelarik ekai gisa.

Claude Iruretagoiena koreografo ezagunak kudeatu du sorkuntza hau, dakigularik berak urte eta urteetan transmisio lan ikaragarria eramaten duela belaunaldi gazteei dantzaren tirria emateko, eta ber denboran, sorkuntzako lane-tan diharduela etengabe.

Dantza Hirian: sorkuntza plaza erdian. Irailaren 13tik 22ra, Dantza Hirian festibala iragan da Euskal Herriko zortzi hirietan, bai Hegoaldean, bai Iparraldean. Dantza garai-kidea karrikako ikusgarri batzuen bidez deskubritzeko parada paregabea izan da.

Festibal honen antolatzailea den Hendaia-ko Atelier elkar-teak urte guzian kultura ekintzak bultzatzen ditu, sortzaileen belaunaldi berrien sostengatzeko, publiko berrien bereganatzeko, mugaz gaindiko elkarlanaren bitartez.

Zazpigarren edizio honentzat, Euskal Herriko 12 konpainia profesional eta Kuba,artzelona, Sevilla edo Madrilgo konpainiak gomiatu dituzte. Bestalde, Euskal kultur erakundeak sustengatu eta elkar-teak antolatu *Aterpean* egonaldiko aurtengo bi irabazleak izan dira Mimizaneko Androphyne eta Donostiako Anakrusa konpainiak. Beren obra berriak eman dituzte lehenik Donostian eta ondoren Baionan.

***Hogei'ta* ekintza labela: aurrera doa...**

Euskal kultur erakundeak, duela urte bat alhan ezarri du gazteei zuzendu *Hogei'ta* ekintza labela, helburutzat duela sorkuntza artistikoen garatzea, euskal kulturaren biziberitzea eta gazteak laguntzeko ahalbideen eskaintzea, nola sorkuntza hala hedapenaren alorretan.

Ekintza ezberdinak bideratu ditugu aurten —adibidez, ikusgarrigintzan edo euskal literaturaren inguruan, Donostiako Ekhine Egiguren idazlearen egonaldiarekin Hendaia-ko Abbadia eremuan—, baina denak ezin aipatuz, ekimen berezi bat begi bistan ezarri nahi dizuet: *Berrikuntza artistikoaren 24 orduak* deitu ekitaldia.

Urriaren 19an eta 20an, lehen aldikoz, *Hogeita* labelaren barnean, Euskal kultur erakundeak partaidetza bat egin du Bidarteko ESTIA ingeniari-tza eskolarekin, *berrikuntzaren 24 orduen* barnean (ekitaldi hori urteetan antolatzen dute goi mailako teknologien inguruan) alor artistikoa sarrarazteko, lehiaketa arte bisualen eta euskal literaturaren eremuetan kokatuz. Zazpi artistek beren izena eman zuten, horien artean grafistak, argazkilariak, margolariak eta idazleak, azken horietako batek Txekiatik bidali duelarik bere lana.

Eginbeharra ximple bezain gogorra zen: 24 orduz obra edo idazlan baten sortzea, gai honen inguruan: Artea/Teknologia/Lurraldea; eta, euskarri bezala, ordenagailurako sagu bat.

Epaimahaia osatu dutenak ziren: Maiana Agorrody, Baionako Space Junk arte zentrokoa; Irati Burgues, Bilboko SARE Arkitekturako arkitektoa; Christiane Giraud eskultorea; Daniel Landart idazlea; eta Pantxoa Etchegoin, Euskal kultur erakundeko zuzendaria.

Epaimahaiak irizpide hauek finkatu ditu sariak ematera: lanaren kalitatea, berrikuntza, hizkuntza artistikoa eta gaiarekiko koherentzia. Hautaketa zaila izan arren, orokorrean ikusiz obren kalitatea, Euskal kultur erakundeak eskaini dituen hiru sariak banatuak izan dira ekitaldi ofizialean. Hain zuzen, lehen saria idazlan batek eraman du, MariJoxe Azurza Donostiarrak idatzi duen *Artearen lurraldea* ipuinarentzat.

Laster, bi partaideek datorren urteko ekitaldiaren garapena landuko dute, lehen ekitaldi batentzat kausitze ederra izan baita aurtengoa.

Sorkuntza egunean egunekoa, atzokoa gaurkoan, hau da euskal kulturaren giltza geroan.¶